

כ"ד חשוון ה'תשפ"ב		כניסת שבת	יציאת שבת
ירושלים	17: 12	18: 30	
ת"א	17: 34	18: 31	
חיפה	17: 22	18: 30	
באר שבע	17: 35	18: 32	

אירליו של צחוק

פרשת "חיי שרה"

בגיל מאה עשרים ושבע שנים, הולכת שרה לעולמה. **"וַתָּמָת שָׂרָה, בְּקִרְיַת אֲרָבַע הוּא חֲבֹרֹן--בְּאֶרֶץ פְּנֵז; וַיָּבֵא, אַבְרָהָם, לְסֹפֵד לְשָׂרָה, וּלְבָתֶיהָ."** (כ"ג, ב')

אברהם עולה במבאר שבע - שם נתעכב בחזרתו מהעקידה בהר המוריה, אל חברון, כדי לספוד לשרה ולעסוק בקבורתה. הקשו המפרשים, מדוע הכי"ף של **"וּלְבָתֶיהָ"** הוא כ"ף זעירא? ומדוע כתוב מקודם **"לספוד לשרה"** ורק אח"כ **"ולבכותה"**, והרי הבכי קודם להספד?

וביאר בעל **"קהלת יצחק"** ע"פ מה שכתוב בפרקי דרבי אליעזר (פי' ל"ב): **"לאחר העקידה בא השטן לשרה וא"ל: "אי שרה לא שמעת מה שנעשה בעולם."** א"ל: **"לאווי."** אמר לה: **"לקח אישך הזקן לנער ליצחק והקריבו לעולה והנער בוכה ומילל שלא יכול להינצל"** מיד התחילה בוכה ומיללת. ופרחה נשמתה ומתה. בא אברהם אבינו מצאה שמתה, שנאמר **"ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה"**, מהיכן בא, מהר המוריה".

ודברים אלה של הפרקי דר"א צרכים ביאור, שהרי ידוע שגם השטן הוא שלוחו של מקום, ומה רצה השטן משרה לאחר מעשה העקידה, מדוע הבעית את שרה?

מבאר בעל **"ילקוט לקח טוב"**: ידוע שעל כל מצוה שאדם עושה מגיע לו שכר; וכנגד זה אם יחטא ויעבור עבירה יקבל את עונשו. ברם, כאשר אדם תוהה על הראשונות, אזי אין הקב"ה משלם לו שכר עבור המצווה כדכתיב ביחזקאל (לג) **"צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו"**, וביארו חז"ל במסכת קידושין (דף מ, ב), **"דההוא בתוהא על הראשונות"**. כלומר: כשם שהתשובה מוחקת את העבירה - החרטה מעומק הלב עוקרת את העבירה למפרע - הוא הדין כשמתחרט על המצווה שעשה, ונחשב לו כאילו לא עשאה. ולכן, אם אחרי קיום מצווה כלשהי בא אדם לידי ביזיון או להפסד ממון וכדו', עליו לדעת שמעמידים אותו עכשיו בניסיון, שכן הוא דרכו של היצה"ר שכאשר אינו מצליח למנוע את קיום המצווה, הוא מנסה לגרום שיתחרט אח"כ על המעשה הטוב שעשה ויפסיד את מלא שכרו.

נמצא לפי"ז **שעושי מצוות עומדים בפני שני ניסיונות, האחד קודם עשיה** שאז בא השטן ומנסה בכל מיני דרכים למנוע את עצם הקיום המצווה; **והניסיון השני הוא אחרי שגבר על יצרו ועשה המצווה** - גם אז בא השטן לגרום שיתחרט ויעקור עי"ז את המצווה למפרע.

גם בעקידת יצחק אנו מוצאים את שני הניסיונות האלה. בדרך לעקידה הרבה השטן בניסיונות לעכב את אברהם ויצחק בדרכם ולמנוע את עמידת אברהם בניסיון הגדול הזה. כשראה שהדבר לא עלה בידו פנה אל הדרך השניה וניסה להביא את אברהם לידי חרטה. בטוח היה ליצר שאם ימית את שרה, יתחרט אברהם על שעמד בניסיון העקידה ויתחזק על הראשונות. (לדעת בעל **"מכתב מאלהיו"** (ח"ד עמ' 245) הניסיון הגדול ביותר בחיי אברהם אבינו היה דווקא כשחזר מהעקידה ומצא שמתה עליו שרה אשתו)

אך אברהם שהתמצא בתחבולות השטן ומזימותיו, עמד גם בניסיון הזה. אע"פ שהיה באבל גדול, תחילה הלך לספוד את שרה, כלומר לספר מעשיה הטובים, הבלג על צערו ו**מעט בבכי**. רמז לכך נתנה התורה בכותבה **"ולבכותה"** ככ"ף זעירא. שכן ידע אברהם שאם יראוהו מרבה בבכי יאמרו שהוא מתחרט על מעשה העקידה לפי שהעקידה גרמה לו שיאבד את אשתו הצדקת. ובה נתרץ גם את קושייתנו השניה על סדר הכתובים, כי דרך התורה היא לנקוט את הדבר העיקרי תחילה - **"לספד לשרה"**, ורק אח"כ נאמר **"ולבכותה"**.

אברהם יודע על ייחודה של מערת המכפלה שבחברון, שם נקברו אדם הראשון וחווה אשתו: **"וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיֵּשְׁתָּחוּ לְעַם-הָאָרֶץ, לְבְנֵי-חֵת. וַיָּדַבֵּר אִתָּם, לֵאמֹר: אִם-יִשׁ אֶת-נַפְשְׁכֶם, לְקַבֵּר אֶת-מִתִּי מִלְּפָנַי--שְׁמַעְנִי, וּפְגַעוּ-לִי בְעַפְרוֹן בֶּן-צַחֵר. וַיְתֵן-לוֹ, אֶת-מַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-לוֹ, אֲשֶׁר, בְּקִצְהַ שְׂדֵהוּ: בְּקֶסֶף מְלֵא יִתְּנָהּ לִי, בְּתוֹכְכֶם--לְאַחֲזֵת-קֶבֶר."** (כ"ג, ז-ט)

זהו הקדוש מגלה לנו כיצד גילה אברהם אבינו את אותה מערה: היה זה כאשר רצה אברהם לתת למלאכים שבאו אליו (פרשת וירא), ג' לשונות של פרים. כתוב שם: **"וְאֶל-הַבָּקָר, רֶךְ אַבְרָהָם"** ולא כתוב **"ואל הבקר הלך אברהם"**, אלא רצתה התורה לרמזנו, כי אותו הבקר ברח עד לאותה המערה ונכנס אברהם אבינו אחריו וראה שם אור גדול והריח ריח גן עדן, ואז הבין שאדם וחווה קבורים שם.

ממשך זהו הקי' ומגלה: כשנכנס אברהם למערה, ראה שם אור גדול, והורם העפר לפניו ונתגלו לו ב' קברים, ובתוך כך עלה אדם הראשון מקברו

בצורתו, ושאל אברהם אבינו אותו: האם היכל הנשמות של הגן עדן נמצא כאן? וענה לו אדם: **אכן, בוודאי קבר אותי הקב"ה כאן, לפי שזה המקום הוא סמוך לגן עדן ויש כאן מנוחה לנפש, אך מאותו זמן שנקברתי כאן, עדיין לא הגיעה נשמתו אל מקומה הראוי, עד שבאת אתה לעולם ותתקן מה שאני קלקלתי.** ועתה מכאן והילך יהיה לי ולכל העולם קיום בגלגל.

ואכן **"בעל הטורים"** בפרשת וירא כתב שם: **"ואל הבקר רץ"** - אותיות **"ואל הקבר רץ"**, שרץ אחריו למערה. וחכמים מצביעים על מיקום אוהל אברהם - **"וַיָּרָא אֱלֹו ה', בְּאֵלֵי מִמְרָא; וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח-הָאֵהָל, פְּחַם הַיּוֹם"** - במקום בית רומנו - מקום ישיבת שבי חברון בימינו.

עם מות שרה, עוברת התורה לתיאור מפורט של בחירתה והבאתה של רבקה להיות לאשת יצחק. אברהם שגר היה באותה שעה בארץ ישראל, מעוניין היה להשתקע בארץ ולהתאזר בה. לכאורה, אין לך דרך טובה יותר להתאזר במקום, ולהשפיע על דרכו מאשר שידוכין עם אנשי המקום, ואברהם יכול היה להתחתן במלכי הארץ ונכבדיה. דבר זה ניתן ללמוד הן מהגר שפחת שרי, שהייתה בתו של פרעה ונמסרה להיות שפחה בביתו של אברהם, והן מדבריהם של בְּנֵי-חֵת אל אברהם כאשר בא לרכוש אחוזת קבר: **"נְשִׂיאֵי אֱלֹקִים אֵתָה בְּתוֹכֵנוּ"**. אך אברהם לא שת ליבו לכל אלה, בנות כנען אינן באות בחשבון. **"לא-תִקַּח אִשָּׁה, לְבְנִי, מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי, אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקֶרְבּוֹ."** (כ"ד, ג), מזהיר אברהם את אליעזר עבדו.

לכאורה תוספת המילים: **"אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקֶרְבּוֹ"**, נראית מיותרת, וכי לא די היה לומר: לא תיקח אישה לבני מבנות הכנעני? מפרש **האור החיים הקדוש** שהתוספת באה להסביר לאליעזר את גודל השחתתם של בני הכנעני, שאפילו **שאברהם אבינו בקרובם לא הושפעו ממנו לטובה** למרות שהצלחתי בעבר בקרב אחרים, ואמר אברהם, לצערי לא הצלחתי להשפיע על הכנענים לשנות את דרכם על אף **"אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקֶרְבּוֹ"**. לכן **"לא-תִקַּח אִשָּׁה, לְבְנִי, מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי"**, כי אין לי כל סיכוי לשנותה ולחנכה. על כן, מבקש אברהם מעבדו הנאמן: לך, אליעזר, לארם נהריים, והבא משם אישה לבני, אישה לעם ישראל.

וכך, ברוח החינוך שקיבל בבית אדונו, אליעזר מגיע אל ארם נהריים, אל עיר נחור, הוא מברך את עשרת הגמלים, **"מִחוּץ לְעִיר אֶל פְּאַר הַמְּיָם, לְעֵת עָרְב, לְעֵת צֵאת הַשְּׂאֵבֶת"** ונושא תפילה:

"וְהִיא הַנְּעִר, אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַטִּי-נָא כַדָּף וְאִשְׁתָּה, וְאִמְרָה שְׂתֵה, וְגַם-גְּמִלִיף אֲשַׁקֶּה--אֶתָה הַכְּחֵת, לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק" (כ"ד, י"ד) רש"י: **"אֶתָה הַכְּחֵת"** - **"ראויה היא לו, שתהא גומלת חסדים, וכדאי ליכנס בביתו של אברהם"**. דהיינו אם היא שלמה במידת החסד ובהטבתה לזולת - היא יכולה להסתפח לבית אברהם ולהינשא ליצחק.

פעם שאל חסיד אחד את הרה"ק **ה'אמרי חיים'** זי"ע על בחור פלוני שהציעו לו כשידוך. אמר לו הרה"ק **"בעל מידות טובות'** הוא, ותדע שזה העיקר, כי הנה אף לאחר שראה אליעזר שיעלו המים לקראתה' לא התפעל מכך וביקש לראות מידותיה אם טובות הם ואם בעלת חסד היא כי זה עיקר גדולתו של אדם. ואמרו חכמים: **כי ה'מופתים' מעשי ה' המה, ואילו שְׂבִירַת הַמִּידוֹת - יִגִּיעֵתוּ שֶׁל אָדָם הוּא.** (בשם הרה"ק מקאזמיר זע"א)

"האוטובוס יגיע לתחנה בעוד 9 דקות". קולו המתכתי של היקל קוי' צילצל באוזנה. טוב שהקדמתי לבוא', חשבה לעצמה בעודה מנסה לתפוס פינת צל

בפאתי התחנה הלוהטת בשעת צהריים זו. היציאה מקרית ספר, המון אדם צובאים על האוטובוסים הממוזגים והיא ביניהם, נשענת על העגלה ומביטה בבתה לאה העטורה קורי שינה ושאריות זעירות של במבה, לצידה בנה מוישל אחוז פליאה ומלא אנרגיה לקראת הנסיעה המתרגשת ובאה לעיר התורה והחסידות.

"האוטובוס יגיע בעוד 3 דקות", קולו שרר בחרייך הקריין הידוע מה'יקל קוי'. התחנה מלאה עד אפס מקום, וסוהר של בחורי ישיבות עומדים הם ומזוודותיהם, על שפת המדרכה, בעמדת זינוק השר לתא המטען, ומשם בזינוק מהיר, ישר רצים להתמוגז בצילו של 'סופרבוסי'.

הרבה מזוודות = תא מטען עמוס = אנדרלמוסיה משפחתית. על פי נסיונה העשיר בתחום התחי"צ, עליה לקפל את העגלה ביד אחת, לשמור על מוישי ביד שניה, איכשהוא לתפוס את לאה בציצית ראשה רגע לפני שהקטנה מזונקת לכביש, את זה כל אמא מתחילה יודעת לעשות. אבל כשתא המטען עמוס - אין מנוס כנראה, אלא מלחכות עוד שעה בתחנה הלוהטת, בתקווה שעד שיגיע הקו הבא, ציבור הממתנינים בתחנה יצטמצם.

קול שקט קוטע את רצף המחשבות, יהודי מוציא את ראשו מהמשניות כיוס ואומר לה: "הרבנית, כשהאוטובוס יגיע, את תעלי עם הילדים ואני אקפל ויכניס את העגלה לתא המטען". אבן ירדה לה מהלב, שחור לפעום בקצב נורמטיבי. אך דא עקא, צעירי הצאן מהיריה היו ממנו, ועד שמיוודענו הגיע לפתח, חומה של מזוודות חסמה את דרכו. פנה היהודי לצד השני של האוטובוס, לצד השני של תא המטען. לבניתיים עלתה 'הרבנית' עם ילדיה, כשלגד עיניה הנחג מתחיל לנסוע ואינו מבחין ביהודי העומד מול האוטובוס ובידיו עגלת תינוק...

אמבולנס, משטרות ובלאגן אחד גדול. היהודי שלנו שוכב חסר הכרה, ומובל לבית החולים. והיא, היא מלאה ייסורי מצפון קשים כשאלו. לא עזרו כל טעונו בעלה בדבר חפותה, מילותיהם המחממות של חברותיה נפלו על אוזניים ערלות. עד ש... עד שהגיעו היא ובעלה לבקר את החולה. במבט נאשם ובעיניים מושפלות, עוד לא עברו את מפתן הדלת והחולה נזעק לקראתם והחל מברך ומריע לכבודם מתוך הכרת הטוב. "אתם הצלתם לי את החיים", אני חב לכם את שארית חיי".

וזה למה? הלא בגללנו התרחש כל הסער הגדול הזה? פתח החולה והסביר את הפסוק בתהילים "אֲשֶׁרִי מִשְׁפִּיל אֶל דָּל, בְּיוֹם קָרָה? מְקַלְטוּהוּ ה'". "הסבר הפסוק מבנהל והתקיים בי במדויק! האדם המשכיל אל דל, המחפש את הדל, ורודף אחר מעשי חסד – בניגוד לאיש הממתין ומצפה לבקשת העני – אינו מחכה לרגע האחרון ואינו מתעכב עד שהקושי יגיע. אלא בטרם יחסר לשני משהו – הוא שם למנוע עוגמת נפש.

"הנותן צדקה לעני הדופק בדלתו – שכרו גדול מאוד, אך המחפש את העני ומספק לו צרכיו בטרם יאלץ לדפוק על דלתות נדיבים, שכרו רב עוד יותר, והקדוש ברוך הוא נותן לו את מבוקשו – גם כשאינו מבקש. הווי אומר, גם כשהמשכיל אל דל' שוכב על הכביש מעולף ואינו יכול לבקש רחמים – הקדוש ברוך הוא מושיעו ומצילו מהצרה.

"ואנני", מספר החולה, "נגזרה עליי משמים תאונת דרכים, אך הקב"ה סיפק בידי לעשות חסד עוד בטרם הגיעה הבקשה, כדי שאזכה להגיע לתאונה כשמעשה חסד נעלה זה בידי, והקב"ה ימלטני". (הרב יצחק מן)

זה ספר תולדות אדם – מעשיו הטובים

מסופר על הגה"ק רבי חיים עוזר גרודזינסקי זיע"א שבה פעם לבקר את רבה של לודז' הגאון רבי אליהו חיים מייזל זיע"א, ומסר לו את ספרו 'אחיעזר' במתנה. שמח רבי אליהו בספר הוביע את הערכתו שהוא נפלא מאד. שאל אותו רבי חיים עוזר, אימתי נזכה שגם כבודו יחבר ספר? ענהו רבי אליהו חיים, יש לי ספר. תמה רבי חיים עוזר אם יש לו ספר האם יכולים לראות את ספרו? השיב לו רבי אליהו חיים, בא עמי, והראה לו בארון שטרי חוב שהתחייב לפרנס תלמידי חכמים, אלמנות ויתומים בלודז'. והוסיף שזה הספר שלו, והיינו ספר תולדות אדם, מעשיו הטובים, והוא כל כך טרוד בספר זה עד שאין לו פנאי לחבר ספר כמו רבי חיים עוזר. רבי חיים עוזר לא ענה דבר. ואולם בהיותו על ערש דווי סמוך לפטירתו, אמר רבי חיים עוזר להגאון רבי יוסף מישקובסקי זיע"א, שעכשיו רואה ומבין כי רבי אליהו חיים צדק בדבריו. ועיקר ספר האדם שמביא איתו לחיי נצח הם המעשים טובים שעשה.

וַאֲבֵא הַיּוֹם, אֶל-הַעֵינָן; ... (כ"ד מ"ב)

ומפרש רש"י: "היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ". מסופר על הגאון הקדוש רבי שבתי כהן זיע"א בעל השי"ן, שעוד בימי ילדותו ניכר היה בחריפות שכלו ובתפיסת המהירה. בהיותו כבן ארבע שנים והוא יושב בחדר עם שאר התינוקות החוזרים על פרשת השבוע, פרשת חיי שרה עם פירוש רש"י. כשהגיעו לסיפורו של אליעזר עבד אברהם, שסיפר להורי רבקה "ואבוא היום אל העיני", חזרו הילדים לפני רבם על דברי רש"י הקדוש, שכתב "היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הדרך". שאל ילד אחד: איך לא חשש אליעזר לספר לפני הורי רבקה שהיתה לו קפיצת הדרך? ואולי לא יאמינו לו?

מלמד התינוקות לא ידע מה לענות על שאלה זו. קפץ שבתי הפעוט והשיב, והלא לפני מספר פסוקים כתוב מה שסיפר אליעזר (פסוק ל"ו) "וַיִּתְּלַד שְׁרָה אֶשֶׁת אֲדֹנָי בֶן, לְאֲדֹנָי, אַחֲרַי, זָקֵנְתָהּ; וַיִּתֶּן-לוֹ, אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ." ומפרש רש"י שטר מתנה הראה להם, והרי מתוך שטר המתנה שנכתב בו ביום, יכול היה אליעזר להוכיח להם אמיתת דבריו שקפצה לו הדרך.

"וַיַּעַן לָבָן וַבְּתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ, מַה' יָצָא הַדָּבָר; ..." (כ"ד, נ)

בפרשת חיי שרה התורה מאריכה ומספרת בפרטי פרטים כיצד מצא אליעזר עבד אברהם את רבקה כאישה ליצחק, ולאחר מכן חוזרת ומספרת את אותם פרטים כשהפעם אליעזר אומר אותם לבתואל ולבן. ולכאורה מדוע אחר שכבר פרטה את הדברים חוזרת התורה ומפרטת אותם כנאמרים מפי אליעזר? ועל כך אומר רש"י: "אמר רבי אחא: יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה".

ופירושו חכמים: את כל כוחו, ריכוז אברהם אבינו במאמץ לגרום לכל באי עולם להאמין ולאהוב את ה' יתברך, וכך גם לימד את אליעזר עבדו, וכשאלוהים יבא אל יצחק ביום ההוא, יאמר אל יצחק: "אמר רבי אחא: יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה".

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל

נלבי"ע ב' טבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל

נלבי"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.